

Berättelser från min barndom i Lämmetorp

Jag är född och uppvuxen i Norrköping men på somrarna var jag ofta i Lämmetorp och även i Skallnäs. På min pappas sida har jag mina rötter i Lämmetorp. Han föddes på den västra gården av de fem som bildar kärnan i byn. Min farfar köpte den gården 1895. Då var det sju olika brukningsenheter förutom två gårdar som inte ingår i själva 'kärnan': Öskrängen och Kleva. Idag har byn en brukare av all jord.

I Öskrängen bodde Johan och Signe Ericsson med en pojke och en flicka. En bror till Johan arrenderade Skallnäs tillsammans med en faster till mig fram till 1947. I Kleva bodde Karl Fredriksson med familj.

På granngården till farfars bodde två bröder Pettersson, Evert och Reinhold, tillsammans med sin pappa och en hushållerska som Reinhold blev gift med.

På nästa gård bodde Einar Andersson med fru samt barnen Bengt och Kerstin. Bengt övertog gården och bodde kvar i Lämmetorp hela sitt liv.

På gården därefter bodde Karl Olsson med fru och de fyra barnen Arne, Göthe, Rosa och en flicka vars namn jag glömt.

På gården närmast Rejmyrevägen bodde arrendatorn Uno Jonsson med fyra barn. Ägaren till den gården, en tysk som hette Kannappel, bodde i Norrköping och ägde även byns enda fritidshus på andra sidan av Rejmyrevägen. På den tomten finns idag en gråmålad villa i trä.

En tid brukades farfars gård av min farbror Gottfrid, som förblev ogift p.g.a. farfar, sades det. En bror till Gottfrid, Martin, friade nämligen till en flicka, Ellen Djerf från Lämmenäs, och det frieriet fick farfars godkännande. När så Gottfrid kom och talade om att han också ville gifta sig med en flicka Djerf sade farfar nej till det. Då får det vara för min del svarade Gottfrid och så blev det.

I stall och ladugård fanns det 15 mjölkkor, 3 hästar, grisar och även höns. Det var så många hästar som behövdes för att dra självbindaren. Man odlade råg, vete, havre och foder till djuren, främst rödklöver och ärter.

För att klara av allt arbete på gården hade Gottfrid hushållerskan Karolina, drängen Erik och en ladugårdskarl, farbror Lindén, nära pensionsåldern. Gottfrid drev också en åkerirörelse med lastbil som han själv körde, under krigsåren med gengasdrift.

Bland ekonomibyggnaderna på gården fanns också ett vagnslider och ett fårhus med vedbod. När jag var barn låg det kvar mycket aspkvistar (med löv) i fårhuset, avsett för vinterfoder till fåren men inga får.

Den här gårdens skogsskifte går fram till Getsjön och omger fritidsbyn Lövdalen. Tidigare låg här ett torp med det namnet. Fortfarande under 1940-talet for man till torpet med häst och vagn och slättermaskin för att slå det gräs som växte på den tidigare åkermarken. Höet lagrades i en lada och kördes sedan hem till gården under vintern.

Bredmossen, intill vägen till Getsjön, var en samfällt ägd torvmosse som idag är igenväxt. Där har jag varit med om riktigt tungt jobb när torven grävdes upp och lades på tork. Dessutom skedde det alltid när det var soligt och varmt. Torven användes sedan som torvströ, efter att ha tuggats i småbitar i en särskild maskin som stod i ladugården.

År 1948 brann bostadshuset på gården ner till grunden. Det inträffade i november när tröskningen pågick för fullt ute på ett gärde så endast en hushållerska fanns kvar hemma. Sommaren därefter var alla brandrester borta men kvar fanns en hel del silvermynt som jag fick ta hand om. Jag tvättade dem rena från sot med hjälp av sand som fanns i ån. Så rik jag kände mig den sommaren, 13 år gammal!

Några historiska data om Lämmetorp

De äldsta kända noteringarna om byn är från 1364. Några år efter Digerdöden 1668, då bestod byn av fyra hemman.

År 1694 byggdes ett soldattorp på berget öster om ån, nära den nuvarande stora kraftledningen. Byns äldsta bevarade karta är från 1711. Smedjan som är belägen på tidigare nämnda berg finns med på den kartan men är säkerligen från 1600-talet vilket är unikt för byggnader av det slaget i Östergötland. Byggnaden har aldrig varit målad och är intakt med bl.a. blåsbälg och städ.

År 1757 uppbar Louis De Geer ränta från de två hemmanen Östergården och Västergården. Hans intresse för Lämmetorp berodde säkert på vattenfallet där det fanns en kvarn och en såg.

Under en period ville en Reenshierna bruka vattenfallet till Mässingbruket.

Det enda bostadshus som idag finns kvar på berget är i grunden en gammal byggnad. Den fick mantal 1849 dvs. den skattelades, efter en trolig tillbyggnad. Den hade långt tidigare bestått av ett enda rum och kök med ingång från öster men detta ändrades till ingång från väster. I gamla handlingar kallas stugan för Johanneslund. Där bodde under 1900-talets början torparen "Petter på Berget" som hade det besvärlig liksom de allra flesta på den tiden. Min pappa berättade att han gick med bröd och annan mat till familjen. (Jag tror det var hans syster.) Mellan Petter och min farfar finns ett ännu bevarat arrendeavtal på mark och ett årsarrende, angivet till 25 kr, vilket farfar oftast inte avkrävde. Jag tror att Petter i stället gjorde dagsverken.

På det nämnda berget fanns det under en lång tid en kvarn och en såg som drevs av vattenfallet, men endast under en kort tid av året trots att man dämde upp en stor damm. Den är idag en vassbevuxen våtmark där ett tranpar häckar sedan många år. Oftast har också ett svanpar sin boplats här och hägern uppträda.

Sågbyggnaden minns jag, ty den fanns kvar till åren efter andra världskriget. I början av 40-talet hade Göthe Olsson, troligen tillsammans med Bengt Andersson och kanske någon mer bestämt sig för att starta upp sågen i ån.

Den händelsen blev det mycket uppståndelse omkring. Den revs och brändes upp på 1970-talet.

Vid den här tiden var det mycket gott om kräftor i ån. Jag var med och fiskade in på 1970-talet. Som liten grabb, 12 år kanske, fick jag en kväll behålla de kräftor som jag fångat. Då blev det cykeltur in till Standard Hotell i Norrköping där kräftorna såldes med stor förtjänst. Ansåg jag.

I den s.k. Sågmästarbostaden på berget bodde byns skomakare som hette Karlsson. I byn fanns också en skraddare som hette Källgren. Byn hade också flera original. Två av dem var Träsme´n och Skit-Janne. Den senare en klasskamrat till min pappa. Under en lektion om människan frågade läraren Janne om han visste av vilket järn vår hjärna bestod. - Då ä väl tackjärn, svarade Janne efter att ha funderat på problemet en stund.

När jag flyttade till Finspång 1961 jobbade han faktiskt fortfarande som kommunalarbetare men drunknade i Skuten en vinternatt.

I byn fanns en grönmålad Konsumaffär. Byggnaden finns kvar utmed Rejmyrevägen men är nu gulmålad.

Frikyrkorörelsen var stark i Lämmetorps by med både ett missionshus och ett kapell, vilka båda finns kvar. Missionshuset, med ursprungligt utseende, ligger vid norra infarten och 100 m norr om f.d. Konsumhuset ligger kapellet, numera klätt med brunt tegel.

Mina släktingar tillhörde Missionsförsamlingen så åtskilliga söndagar har man suttit där och väntat på att mötet skulle ta slut och det efterföljande kaffe- och saftkalaset starta. Sen´ var det dags att cykla tillbaka till Skallnäs igen och slitet där som dräng - även kallat barnarbete. Glädjen över det fria livet, utan mammas och pappas kontroll, vägde ändå allra tyngst.

Under hela sommaren for man på dans på lördagskvällen. Samling skedde vid en kiosk med kaffeservering som fanns nere vid Vistinge. Där samlades bondsöner och drängar, jag kan inte minnas att några av byns flickor var med. Därifrån cyklade man vidare till "Spröta" i Svärtinge, till Falla hage eller till Finspångs Folkets Park. Lämmetorp hade en egen festplats som hette Klippan. Närmaste granne var Missionshuset. Det stora gula huset beläget mellan missionshuset och Norralund var del av Klippan som också hade dansbana. Vid några tillfällen anordnades dans här så långt fram som början av 1950-talet. I byggnaden ingår stommen av ett torp som hette Pettersberg eller Galthult som byggdes 1848 och flyttades hit i slutet av 1800-talet. Pettersberg låg någon km öster om Näfstorp. Lilla jag, 13 år, fick följa med och titta på! Jag minns att vid ett tillfälle spelade Casa-Loma i Finspång. De drog alltid mycket folk. De var mycket populära och välkända. I alla fall inom länet.

Vid pennan Göran Andersson, augusti 2021